ISSN -2583-147X (P), **Vol.- 10, Issue No.I, April 2024**
Bastabatara Pariprakash Prachee
Peer Reviewed and Referred Research Journal

ଶବାଧାର ଓ ପରମ୍ପରା

ଶୀତଳ କୁମାର ବେହେରା

ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ । ସମାଜରେ ତା'ର ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ଲୟ । ସାମାଜିକ କୌଳିକ ପଥା, ସାମାଜିକ ସଂସ୍କୃତି, ସାମାଜିକ ପରମ୍ପରା, ସାମାଜିକ ଚଳଣୀକୁ ପାଥେୟ କରି ସେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରେ ତା'ର ଜୀବନ । ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବା ସବୁ ବର୍ଗର / ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ରୂପକ ସମ୍ବୋଧନ କରେ ଭାଇ, ଦାଦା, ମଉସା, ଅଜା ଇତ୍ୟାଦି । ସେଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମାନ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଜଣେ ସଭ୍ୟ, ଶିକ୍ଷିତ, ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି । ଜଣେ ଖଣ୍ଡାୟତ ଘରର ପୁଅ ପଡ଼ୋଶୀ ରଜକ ଘରର ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦାଦା ସମ୍ବୋଧନ କରି ଡାକିବାରେ କେତେ ମହାନତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇପାରୁଛି । ଓଡ଼ିଶାର ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଏହାର ଗୁରୁତ୍ୱ ବେଶ୍ ଉପଲବ୍ଧ । ଜଣେ ପଡ଼ୋଶୀର ସୁଖ ଦୁଃଖର ସାଥି ହୋଇ ଚଳିବା ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆ ପରମ୍ପରା । ମାନବ ଜୀବନ କେବଳ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ତାହା ପରମାର୍ଥ ପାଇଁ, ଶାନ୍ତି ପାଇଁ, ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବନକୁ ସାକାର କରିବା ହେଉଛି ମାନବ ଧର୍ମ ।

ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ, ଚଳଣୀ, ପରମ୍ପରାକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯାଏ । ସେଥିରୁ ମିଳେ ଅହେତୁକ ଆନନ୍ଦ, ମନରେ ଆସେ ଶୁଦ୍ଧତା ଓ ପବିତ୍ରତା । ପରିବାରର ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟ ଜେଜେ ବାପାଙ୍କ ପୋଥି ଖୋଜି ସନ୍ଧାନ କରନ୍ତି ପରମ୍ପରା ଓ ଚଳଣୀର ନମୁନା । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଉତ୍ସବ ହେଉ, ପୂଜାପଦ୍ଧତି ହେଉ ଠିକ୍ ବାଟରେ କରାଯିବା ବିଧେୟ । ସେଥିରେ ମନର ପବିତ୍ରତା ଆସେ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଯୁବପିଢ଼ି ସେ ସବୁକୁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦିଏ । ଏପରିକି ସେମାନେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ସବୁଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ସମ୍ଭବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତି କରୁଛନ୍ତି ତାହା ବିଲେଇ ବାନ୍ଧି ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା । ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷକ କହିଲେ, ପୃଥିବୀରେ ଯାହା କିଛି ସମ୍ଭବ ହେଉଛି ତାହା କେବଳ ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ । ସେ ପିଲା ଘରକୁ ଫେରିବା ପରେ ମାଆ ଗୁରୁବାର ମାଣବସା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛି । ସେ ଯେଉଁ ମାଣରେ ମୁଢ଼ି ଖାଉଥିଲା ମାଆ ତାକୁ ଧୋଇ ଧାଇ ଧାନ ମାଣେ ପୁରାଇ ନାଲି ଛିଟ କନାଟି ଢାଙ୍କି, ଫୁଲ ଦିଟା, କଉଡ଼ିଟି ଥାପି କହୁଛି, ଧନରେ, ଏ ହେଉଛି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରାଣୀ । ତାଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାର । ଏ ଆମ ଘରର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ାଇବେ । ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ପିଲାଟି ମା'ଙ୍କର ଭକ୍ତି ପାଖରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଜୁ ନାହିଁ । ସେ ମାଆଙ୍କର ଭକ୍ତିକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଉଛି ।

ମାନବର ଜନମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟ । ଜନ୍ମରେ ଆତ୍ମବିଭୋର, ମୃତ୍ୟୁରେ ମ୍ରିୟମାଣ । ଭାଗବତ ବାଣୀ କହେ-

"ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମଣ୍ଡଳେ ଦେହ ବହି
ଦେବତା ହୋଇଲେ ମରଇ ।"

ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁରେ ଆମକୁ ପାରମ୍ପରିକ ଅନୁସାରେ ବିଧିବିଧାନ ଅନୁକରଣୀୟ, ସେଥିରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ଆମ ମନରେ ପାପ ଘୋଟିବ । ଆମର ଅମର ଆତ୍ମାଟି ଶାନ୍ତି ଲଭିପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମର ବିଶ୍ୱାସ । ଶରୀର ମଧ୍ୟରୁ ଜୀବ ଚାଲିଗଲା ପରେ ତାହା ହୋଇଗଲା ଶବ । ସେବେଠୁଁ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିବ ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ଜଣେ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର । ତାଙ୍କଠାରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଶବ ପୋତାଯିବ କିମ୍ବା ପୋଡ଼ା ଯିବ । ଶବଟି ମଡ଼ାରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଡ଼ାକୁ ଜଗି ବସିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ତାକୁ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି କେଉଁଆଡ଼େ ଯାଇ ହେବନାହିଁ । ନିଜର ପରିବାର, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଆସି ଶେଷ ଦର୍ଶନ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ପଦାକୁ ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏପରିକି ଶବର ଏକାନ୍ତ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତି (ପୁଅ, ବାପ, ମାଆ, ଭାଇ, ଭଉଣୀ) ଦୂରରୁ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବରଫ ପଲିଥିନି କିମ୍ବା କଫିନ୍‌ରେ ରଖା ଯାଏ ।

ଶବାଧାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକ ନିଆରା ପରମ୍ପରା । ମୁଁ ଏଠାରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ କଥାକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ସହରାଞ୍ଚଳ କିମ୍ବା ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର କଥା ନୁହଁ । ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ରଜକକୁ ଏବଂ ନାପିତକୁ ଖବର ପଠାଇ ଡକାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଶବ ଯେଉଁଥିରେ ମଶାଣୀକୁ ଯିବ ତାକୁ କୋକେଇ କୁହନ୍ତି । କେକେଇଟି ଛଅଖଣ୍ଡି ବାଉଁଶ ବା କାଠରେ ତିଆରି ହେବ । ସେ କଞ୍ଚା ବାଉଁଶଟିକୁ ରଜକ କାଟିବ । ତା'ପରେ ସଂଗ୍ରହ ହେବ ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର 'ଯୋଡ଼/ଶାଢ଼ି, ସାୟା, ବ୍ଲାଉଜ, କାଚ, ସିନ୍ଦୁର, ଅଳତା, ପାନିଆ, ଫୁଲହାର, ଖଇ, କଉଡ଼ି, ଖୁଚୁରା ପଇସା, ଚକୋଲେଟ, ଲୁଣ, ତେଲ, ଧୂପ, ଝୁଣା, ଘିଅ, ତୁଳା ଓ କଞ୍ଚି । ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଅନୁଯାୟୀ ନିଜ ଗୃହର ଚାଳରୁ ତିନି ଗଡ଼ିରୁ ଛଅଣ ଅଣାଯାଇ ଓଲଟ ଦଉଡ଼ା ବଳା ଯାଏ । ଛଅଖଣ୍ଡ ବାଉଁଶକୁ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଆଠଖଣ୍ଡ ଛୋଟ ଦଉଡ଼ା ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ା ବଳା ଯାଏ । ସେ ଖଣ୍ଡ ଦଉଡ଼ାଟି ଶବ ଉପରେ ଗୋଡ଼ା ହୋଇ ବନ୍ଧାଯାଏ । ତାକୁ ଓଲଟାଇ ରଖାଯାଏ ଏବଂ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୋକେଇକୁ ମାଡ଼ି ବସିଥାଏ ଶବ ଆସି ଶୋଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

"କେତେ ଦିନକୁ ମନ ବାନ୍ଧିଛୁ ଆଣ୍ଟ
କି ଘେନି ଯିବୁ ତୋର ଛୁଟିଲେ ଘଟ ।
ଘର ବୋଲି ଅର୍ଜିଛୁ ଯେତେ ପଦାର୍ଥ
ଘଟ ଛୁଟିଲେ ତୋତେ ବୋଲିବେ ଭୂତ ।
ଛୁଇଁବେ ନାହିଁ ତୋତେ ବୋଲିବେ ମଡ଼ା
ଛ'ଖଣ୍ଡି କାଠ ତୋତେ ହୋଇବ ଲୋଡ଼ା ।"

(ମନବୋଧ ଚଉତିଶା- ଭକ୍ତ ଦାସ)

ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ ପରିବାର ବର୍ଗଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଶବଟିକୁ କୋକେଇ ଉପରକୁ ନିଆଯାଏ । ଶବାଧାରୀର ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଯଥା- ବଟୁଆ, ପାନକୋଟା ନଳ, ବାଡ଼ି, ଚଷମା, ବଙ୍କୁଲି ବାଡ଼ି, ଡାଏରୀ, କଲମ, ମୁଣି, କୋଥଳି ଶବ ପାଖରେ ରଖାଯାଏ । ସେ ଶୋଇବା କୋଠରୀରୁ ମୁଠାଏ ମାଟି ଅଣାଯାଏ । ଗୃହର ବୟସ୍କ ମହିଳା ଗୋବର ଛଡ଼ା ପାଣି ଘର ଓ ବାହାରେ ପକାନ୍ତି । ହରିବୋଲ ଶବ୍ଦରେ ଗୃହ ପରିବେଶ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହୋଇଯାଏ । ପରିବାର ଲୋକଙ୍କର କାନ୍ଦ ବୋବାଳି ପରିବେଶକୁ ଭାବଗମ୍ଭୀର କରି ତୋଳେ । କୀର୍ତ୍ତନ ଦଳଙ୍କର ହରିନାମ ଶବ୍ଦ ଆକାଶ ପ୍ରକମ୍ପିତ କରେ । ଶବକୁ ପୁଷ୍ପମାଳାରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ମୁଠା ମୁଠା ଧୂପକାଠିର ଧୂମ୍ରଶିଖା ବାୟୁମଣ୍ଡଳକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରିଦିଏ । 'ରାମ ନାମ ସତ୍ୟ ହେ, ହରି ନାମ ସତ୍ୟ ହେ' ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କୋକେଇକୁ ସ୍କନ୍ଧରେ ବହନ କରି ଶ୍ମଶାନ ଅଭିମୁଖେ ଆଗେଇ ଚାଲନ୍ତି । ଶବାଧାରର ସର୍ବ ଅଗ୍ରରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଫଟା ମାଠିଆଟି, ଖଣ୍ଡିଆ ଝୁଡ଼ିଟି ଧରି ଚାଲେ । ଖଇ କଉଡ଼ି ଧାରଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବାଟସାରା ବୁଣି ବୁଣି ଯାଏ । ଛୋଟ ପିଲାମାନେ ଖଇ କଉଡ଼ି ମଧ୍ୟରୁ ଚକୋଲେଟ, ଖୁଚୁରା ପଇସା ଗୋଟାଇବା ପାଇଁ ଧସ୍ତା ପେଲା ହେଉଥାନ୍ତି । ରୁଣ୍ଡିଭୁତ ଶବାନୁସରଣ ଜନତା ନେତ୍ରରୁ ବାରି ନିର୍ଗତ କରିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥାନ୍ତି 'ଆହା, ଲୋକଟା ଚାଲିଗଲା ।'

ଏହି ଲୋକମୁଖ ବାଣୀ ଆତ୍ମାର ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ହେବାର ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବା ନମୁନା । ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକବାଣୀ ଅଛି 'କେଉଁ ଲୋକ ମଲେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଏ, ଆଉ କେଉଁ ଲୋକ ନର୍କରେ ପଡ଼େ ।' ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ନର୍କ ସବୁ ଏ ଧରାପୃଷ୍ଠରେ । ଜନ ମୁଖେ ହରି, ଆତ୍ମପଦ, ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି । ସେ ଲୋକ ମରିଛି ଭଲ ହେଇଛି । ବାଟରୁ ଗୋଟେ କଣ୍ଟା ଚାଲି ଯାଇଛି । ଲୋକେ ଟିକେ ଶାନ୍ତିରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲା ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟବାଣ- ନର୍କଗତି ।

"ପକାଇ ଆସିବେ ମଶାଣୀ ଭୂଇଁରେ,
ଦୁଆରେ ଦେବେ ଗୋବର
ମଲାଗଲା ବୋଲି ଦି'ଘଡ଼ି କାନ୍ଦିବେ,
ଜଣେ ନ ଯିବେ ସଙ୍ଗର ।
ଆସିବାର ବେଳେ ଏକାରେ ତୁମର,
ଗଲାବେଳେ ଯିବୁ ଏକା
ମଲେ ତୋର ସଙ୍ଗେ ଜଣେ କେ,
ନଯିବେ ଧର୍ମ ଥିଲେ ହେବ ସଖା ।"

(ଟୀକା ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର)

ଶ୍ମଶାନ ହେଉ ବା ନିଜ ପୈତୃକ ଜାଗାରେ ଗାତ ଖୋଳା ଯାଏ । ଚଉଦ ପା ଅର୍ଥ ତିନି ହାତ ଏକ ଚାଖଣ୍ଡ ଲମ୍ୱର ଗାତ ଖୋଳାଯିବ । ତଦ୍ରୂପ ଲମ୍ୱର ଗଭୀରତା ହେଉଛି ଗାତଟି । ଗାତଟିକୁ ଧୂପ, ଝୁଣା, ଫୁଲ ଚନ୍ଦନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ରଖାଯାଏ । କୋକେଇ ଦେହରୁ ଶବକୁ ଅଲଗା କରି ଚେୟାର କିମ୍ୱା ଷ୍ଟୁଲ ଉପରେ ଉପବିଷ୍ଟ କରନ୍ତି । ନାପିତ ଶବକୁ କ୍ଷୌର କରେ । ଶବ ଦେହରୁ ନଖ ଓ କେଶ ଟିକେ କାଟି ରଖେ । ତାହାକୁ ସଲ କହନ୍ତି । ତାକୁ ଗୋଟିଏ କାଦୁଅ ପେଣ୍ଡୁଳାରେ ଭର୍ତ୍ତିକରି ଗୃହର ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡକୁ ଦିଅନ୍ତି । ତାହା ନଅଦିନ ଧରି ପୂଜା କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ତିନି କାଠିଆ ଉପରେ ଛୋଟ ମାଟି ପାତ୍ରରେ ରଖି ହଳଦୀ କପଡ଼ାଟି ତା ଉପରେ ପଡ଼ି ପୂଜା ହୁଏ । ମୁଖାଗ୍ନି ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ପରିବାରର ବଡ଼ପୁଅ ସକାଳୁ ପାଣିନୋଟା, ଦାନ୍ତକାଠି, ଚା, ଜଳଖିଆ, ଦ୍ୱିପ୍ରହର ପ୍ରସାଦ, ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଚ ବିସ୍କୁଟ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟା ଭୋଜନ ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ଶବକୁ ତେଲ, ହଳଦୀ ଲଗାଇ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ । ତା'ପରେ ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରି ମୁଣ୍ଡରେ ଚନ୍ଦନ ଟିପା, ଫୁଲମାଳ ପିନ୍ଧାଇ ଫଟୋ ଉତ୍ତୋଳନ କରନ୍ତି । ଶବକୁ ତିନିଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ହସ୍ତରେ ଧାରଣ କରି ଗାତର ଚର୍ତୁପାର୍ଶ୍ୱରେ ସାତ ବେଢ଼ା ପରିକ୍ରମା କରନ୍ତି । ତତ୍‌ପରେ ଗାତ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି । କଂସା ତାଟିଆରେ ଗୃହର ଶେଷ ଭାତ ଅଣାଯାଇଥାଏ । ବଡ଼ପୁଅ ଶବକୁ ଭାତ ଖୁଆଇ ଦିଏ, ବାପା, ମାଆ-ଭାତ ଖା । ତିନିଥର ବଡ଼ ପାଟିରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଖୁଆଇ ଦିଏ । ତତ୍‌ପରେ ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନେ ଯଥାନୁରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତା'ପରେ ମୁଖାଗ୍ନିର ବେଳ । ଚାଳରୁ ଓଲାରି ଥିବା ଛଅଣ କେରେ ନେଇ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଶବର ମୁହଁ ପାଖରେ ବୁଲାଇ ଦିଆଯାଏ । ତା'ପରେ କଞ୍ଚରେ ଗୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ତୁଳମଣ୍ଡିକୁ ଗୁଆଘୃତରେ ଲଗାଯାଇ ନିଆଁ ଲଗାଇ ପରିବାର ସଦସ୍ୟ ଶବକୁ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ତଦୁପରେ ମୃତ୍ତିକା ଅର୍ପଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତ ଜନତା ମୃର୍ତ୍ତିକା ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି । ଶବର ଶରୀରକୁ ସୋରିଷ ତେଲରେ ଜର୍ଜରିତ କରି ଲୁଣକୁ ଥାପି ଦିଆଯାଏ । ଶବାଧାରୀର ସମସ୍ତ ଆସବାବପତ୍ର ସହ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଗାତରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦିଆଯାଏ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଯେପରି ରହି ନଯାଏ, ତାକୁ ତଦାରଖ କରାଯାଏ । ସମାଦିଟିକୁ ତିଆରି ପୂର୍ବରୁ କୋକେଇର ଛଖଣ୍ଡି ବାଉଁଶକୁ ଗାତ ମଧ୍ୟରେ ପକାଇ ଦିଆଯାଏ । ଶବଟିର ମୁଣ୍ଡର ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଥାଏ, ବିଣାମୁଠି ବୋଦାଟି ମୁଣ୍ଡ ଥିବା ସମାଦିରେ ବସା ଯାଏ । ପାଖରେ ଛିଣ୍ଡା ଝୁଡ଼ି ଓ ମାଠିଆଟିକୁ ରଖିବା ବିଧେୟ । ତା'ପରେ ସମସ୍ତେ ପୋଖରୀକୁ ଗାଧୋଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ଗାତ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଶାବଳ, କୋଦାଳ, କୋଡ଼ିକୁ ତେଲ ଲଗାଇ ଧୋଇ ଆଣିବା ବେଳେ ଧାରକୁ ଆଗକୁ ରଖି ଅଣାଯାଏ । ଗୃହରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସଂଗେ ବୟସ୍କ ମହିଳା ଗୋଟିଏ ଥାଳିରେ ନିମପତ୍ରଟିଏ ପକାଇ ପାଣି ରଖିଥିବେ ଏବଂ ପାଖରେ କିଛି ଶୁଖିଲା ମୁଢ଼ି ବା ଚୁଡ଼ା ରଖା ଯାଇଥାଏ । ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟ ନିମପାଣି ପାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ନହେଲେ କାୟା ଅପବିତ୍ର

ରହିବ । ତା'ପରେ ଘରର ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନାରୀ ପିତା ଭାତ ରାନ୍ଧିବ । ତୁମର ଭାଇବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ, ପଡ଼ୋଶୀ ପିତା ପାଇବେ । ପିତା ନ ପାଇଲେ ଶୁଦ୍ଧି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନ ସେହି ଶୋକାକୁଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଅତିବାହିତ ହୁଏ । ତୃତୀୟ ଦିନ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଖବର କୁହାଯାଏ । କେଉଁମାନେ ନବମ ଦିନରେ ତୁଠକୁ ଯିବେ ଓ କେଉଁମାନେ ଆମିଷ ପାଳିବେ । ନବମ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୃହରେ ଅକଟା, ଅବଟା ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ମୁଖୁଜିଆ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ସଲ ପାଖରେ ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରି ନିଜେ ଭୋଜନ କରେ । ନବମ ଦିନ କଟା ପରିବା ରୋଷାଇ ହୁଏ । ଛଅ ଦିନ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏକାଦଶାହ କାର୍ଯ୍ୟ କି ପ୍ରକାର, ଓ କେତେ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ ହେବ । ନବମ ଦିନ ରାତ୍ରିରେ ଗୋଟିଏ ନିଆଁବଡ଼ ମୋଡ଼ା ଯାଇ ରଖା ହୋଇଥାଏ । ଦଶମ ଦିନ ରାତ୍ର ୪ଟାରୁ ଉଠି ମୁଖୁଜିଆ ନିଆଁବଡ଼ ଧରି ଏବଂ ଶଲ ହାଣ୍ଡିକୁ ଧରି ପୋଖରୀ ବା ନଦୀକୂଳକୁ ଯାଇ ବସି ରହେ । ଧ୍ୟାନ ଥାଏ ନିଆବଡ଼ ଯେପରି ଲିଭି ନଯାଏ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ନାପିତ ମାନେ ପୋଖରୀ କୂଳରେ ପହଞ୍ଚି କ୍ଷୌର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ନିଜର ଭାୟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ତାଙ୍କୁ ଆଗ କ୍ଷୌର ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ଯେଉଁମାନେ ସାନ ସେମାନେ ଲଣ୍ଡିତ ମୁଣ୍ଡ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ଶେଷରେ ଜ୍ୱାଇଁ, ଭଣଜା କ୍ଷୌର ହୁଅନ୍ତି । ତା'ପରେ ମୁଖୁଜିଆ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ସେଠାକୁ ଜଣେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆସନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ତୁଠିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗା ଛେଲୁଆରେ ଧାନ ଉଁଷା ଯାଏ । ପୋଖରୀ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ପଶି ଠେକି ପିଟା ଯାଇ ଜଳରେ ସାନ ବୋଡ଼ ପକାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଜଳ ଟେକାଯାଏ । ସେଠାରୁ ତୁଠ କାମ ସାରି ଘରକୁ ଆସି ପ୍ରେତ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ତାକୁ ପ୍ରେତ ଛଡ଼ା କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କୁହନ୍ତି । ତୁଠିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ କମ୍ । ତୁଠ କାମ ପରେ ସମସ୍ତେ ଚୁଡ଼ା, ମୁଢ଼ି, ଦହି, ଗୁଡ଼, ଜଳଖିଆ ଖିଆଯାଏ । ଦଶାହ ଦିନ ରାତ୍ରରେ ସପରିବାର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧଙ୍କ ସହ ଏକତ୍ର ଭୋଜନ କରନ୍ତି । ଭୋଜନ ଶେଷରେ ମାଲ ଆଟିକା ଯାଏ । ଏହା ଏକ ସୁନ୍ଦର ପରମ୍ପରା । ଭୋଜନ ସମୟରେ ମଡ଼ାଚଣ୍ଡିଆ ଡାହାଣ ପତ୍ରଟି ପ୍ରେତ ପାଇଁ ପକାଯାଏ । ଏକ ପରସା ଦିଆଯାଏ । ସମସ୍ତ ମଡ଼ାଚଣ୍ଡିଆ ମାନଙ୍କ ପତ୍ରରୁ ଟିକେ ଟିକେ ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ପ୍ରେତ ପତ୍ରରେ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେ ପତ୍ରଟିକୁ ମୁଖୁଜିଆ ସମାଦି ସ୍ଥାନରେ ଦେଇ ସାରିବା ପରେ ସମସ୍ତେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି । ମୁଖୁଜିଆ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଗୋବର ପାଣିରେ ଧୋଇ ପରିଷ୍କାର କରେ । ପରିବାରର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଖାଇସାରିବା ପରେ ମାଲ ଆଟିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । କୁମ୍ଭାର ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଆଟିକା ଦେଇଥାଏ । ତାକୁ ଆଣରେ ଲିପା ଯାଏ । ଗବ ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଅଣାଯାଏ । ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଦୁଇ ଆଟିକାରେ ରଖାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ପୋଡ଼ା ମାଛ, ପିଠା ଖଣ୍ଡେ, ଅଇନା, ଛିଡ଼ା ବିଞ୍ଚଣା, ଛାଞ୍ଚୁଣୀ, ତେଲଦୀପ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ମାଲ ହାଣ୍ଡି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ମାଲ ହାଣ୍ଡି ଘରୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବାଲିଘର ତିଆରି ହୁଏ । ବାଲିକୁ ଚଲାଇ, ଉପରି ଭାଗକୁ ଥାଳିରେ ସମାନ କରି ଦୀପଟିଏ ବସାଇ ଏକ ପାଛିଆ ଢାଙ୍କୁଣି ଦିଆଯାଏ । ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଆମ ପ୍ରେତ ଆତ୍ମାଟି କେଉଁ ରୂପରେ ପାଦଚିହ୍ନ ପକାଇ ଆମ ଗୃହରୁ ବିଦାୟ ନେଲା । ଏହାର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସାରମର୍ମ ହେଉଛି ପ୍ରେତ ଆତ୍ମାଟି ଆମ ଗୃହରୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଚାଲିଗଲେ । ଆମର ଆଉ ଭୟ ନାହିଁ । କେତେଜଣ ବୟସ୍କ ଲୋକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସମସ୍ତେ ଶୋଇଯିବେ । ତା'ପରେ ମୁଖୁଜିଆ ମାଲ ଆଟିକା ଭାରଟିକୁ କାନ୍ଧରେ ବହନ କରି ପଦାକୁ ଯିବ । ସଙ୍ଗରେ କେତେଜଣ ସାହସୀ ଲୋକ ମାଲଆଟିକା ସଙ୍ଗରେ ପଦାକୁ ଯିବେ । ହାତରେ ଶକ୍ତ ଠେଙ୍ଗାଟି ନେବାକୁ ଭୁଲିବେ ନାହିଁ । ମାଲ ଭାରଟି କେଉଁ ଯାଗାରେ ବାଜିବ ନାହିଁ । ତାକୁ ପକାଇବା ସମୟରେ ମୁଣ୍ଡର ଓଲଟ ବାଟରେ ତଳେ ପକାଇବ ଓ ପଛକୁ ନ ଅନାଇ ସମସ୍ତେ ଗୃହକୁ ବାହୁଡ଼ିବେ । ଘରେ କେତେ ଜଣ ଜାଗ୍ରତ ଥିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଠେଙ୍ଗାରେ ଚାଳ ଉପରେ ପାହାରଟି ଦେବ ।

ଘର ଭିତରୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିବ - କିଏ ?

ଆମେ ଗଙ୍ଗାକୁଳିଆ ମାଲ ମାହୁନ୍ତ ।

କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ ?

ଆମେ ଦୁଃଖ ପକାଇ ସୁଖ ଆଣିବାକୁ ?

ହେଉ ତେବେ ଆସ ।

ଦ୍ୱାର ଖୋଲିଯିବ । ସମସ୍ତେ ଗୃହକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ଦେଖିବେ ବାଲି ଉପରେ କି ପଦଚିହ୍ନ । ଝିଟିପିଟି, ଅସରପା, ବେଙ୍ଗ, ସାପ ଇତ୍ୟାଦି । ଅର୍ଥ ପରିବାର ଲୋକଙ୍କ ମନରୁ ଭୟ ତୁଟିଗଲା । ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନରେ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଦଳ ଆସି ପ୍ରେତକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଚାଉଳ ପଇସା ଧରି ଗୃହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି । ପଦରେ କୁହନ୍ତି-

"ଉଦ୍ଧାର ହେବୁ ଯେବେ ଏ ଭବସାଗରୁ
ଉପାୟ କରି ଭଜ ଏବେ ଶ୍ରୀଗୁରୁ ।
ନ ଯିବେ ସଂଗେ କେହି ଯିବୁ ତୁ ଏକା
ନାମ ମାତ୍ର ପଥକୁ ହୋଇବ ସଖା ।" (ଭକ୍ତ ଦାସ)

"ଯାହା ଦେବୁ ହସ୍ତ ଟେକିରେ କୁମର,
ଯାହା ଦେବୁ ହସ୍ତ ତୋଳି
ଡାହାଣ ହସ୍ତରେ ଯେ ଧର୍ମ କରିବୁ,
ହେବ ପଥକୁ ସଙ୍ଖାଳି ।
ଦେବୁ ଦିଆଇବୁ ଦାନହିଁ କରିବୁ,
ମରଣ ପଥକୁ ସେହି
ମରଣର ପଥ କେଡ଼େ ସେ ଜଞ୍ଜାଳ,
ମୁକତି ଲଭିବୁ ତୁହି ।"

(ଟୀକା ଗୋବିନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର)

ଏହା ହେଉଛି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଶବାଧାର ଓ ପରମ୍ପରା । ବାର ଦିନରେ ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ନିଜ ନିଜର ଗୃହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି । ଅପେକ୍ଷା ଥାଏ ବର୍ଷକିଆ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ।

●

ନରେନ୍ଦ୍ରପୁର, ଘଣ୍ଟେଶ୍ୱର, ଭଦ୍ରକ
ଦୂରଭାଷ : ୭୭୫୦୯୦୯୭୦୩